

տախտինակին, որ որոշ անուն ունի և՛ իբրև տեղական ուսման թերթի աշխատակից: Սօսել այն մեծ կուլտուրական նշանակություն մասին, որ պէտք է ունենայ այդ միակ թուրքական լրագրիչը թէ թուրքերի մտաւոր առաջադիմութիւն և թէ առհասարակ ամբողջ Անդրկովկասի համար, որի ազգաբնակչության ամենատուար, միևնոյն ժամանակ և ամենախաւար մասը թուրքն է—նշանակում է կրկնել մի անվիճելի ճշմարտութիւն:

Մեզ հարեան թուրքերը մինչև այժմ իրար հետ կապուած էին կրօնական նեղ կապերով, այժմ աւելանում է նրանց կեանքում և մի նոր մտաւոր գործօն, որ ունի յատկութիւն ընդարձակելու նեղ կրօնական կապը, դարձնելով նրան միջազգային, համապետական և համաշխարհային. մամուլն է, որ իրարից կտրուած նեղ ազգային—կրօնական լճակները միացնում է իրար հետ և դարձնում համամարդկային կեանքի ովկիանոս, մինչդեռ ամեն կողմից կտրուած, լոկ իր կեանքով ապրող լճակը հնչառութեամբ ներկում է և դառնում ձահիճ, այդ վտանգից ազատում է նրան շխտակ ուղղութիւն և լայն հորիզոններ ունեցող մամուլը, որ ընդունակ է միացնել առանձին լճակները և ներխուժից ազատ պահել դրանց նաև անհատական կեանքը...

Լ. Ս.

25 ապր.

«Правительств. Вѣстникъ»-ում հրատարակուած են ժողովրդական լուսաւորութեան միջոցառումներ Բարձրագոյն տուած հրահանգները, որոնք պէտք է հիմք ծառայեն միջնակարգ դրպրոցի վերակազմութեան վերաբերեալ օրէնսդրական աշխատանքների համար: 1) Գիմնազիաները պահպանում են ութ դասարանեան կազմը. նրանց մէջ աւանդուում են երկու հին լեզուներն ևս, բայց յունարէնի դասաւանդութիւնը նրանցից շատերի մէջ անարարտադիր կը լինի: Գիմնազիական դասընթացի իւրացումը արտօնութիւն է տալիս մտնելու համալսարանները: 2) Բէալական դպրոցները, որոնց ուսման ծրագիրը պէտք է ենթարկուի վերաքննութեան, պահում են իրանց վեց հիմնական և եօթներորդ լրացուցիչ դասարանները: Այս վերջին դասարանըն աւարտելը իրաւունք է տալիս մտնելու բարձրագոյն տեխնիկական ուսումնարանները: 3) Բացի գիմնազիաներից և բէալական ուսումնարաններից՝ կը կազմակերպուեն ուրիշ միջնակարգ դպրոցներ ամբողջացրած հանրակրթական ուսման ծրագրով բաղկացած վեց դասարաններից: Այս ուսումնարաններում ուսման աւարտումը իրաւունք է տալիս ծառայութեան մտնելու:

լու նահանգներում: 4) Լայն զարգացումն պէտք է ստանայ տեխնիկական և պրոֆեսսիոնալ միջնակարգ կրթութիւնը, որ պէտք է զոհացումն տայ կեանքի գործնական պահանջներին: 5) Առանձին ուշադրութիւն պէտք է դարձնուի միջոցներ գտնելու վրայ, որոնցով ամեն տեսակ ուսումնարանների կրօնական—բարոյական և առհասարակ կրթիչ ազդեցութիւնը ուսանողների վրայ բարձրացնելու, նոյնպէս և ամրապնդելու նրանց մէջ անձնութիւններն դէպի ուսումնական պետութիւնը և ժողովուրդը: 6) Կրթական գործը ըստ հնարաւորութեան լիովին իրականացնելու համար պէտք է հիմնուեն պանսիոններ, որոնց մէջ կարողանային համապատասխան ղեկավարութիւն գտնել որ և է քաղաքի որոշ խմբի ուսումնարանների սաները: 7) Համապատասխան այն պահանջներին, որոնք անուամբ են վերակազմուող միջնակարգ ուսումնարաններից, պէտք է անյապաղ միջոցներ ձեռք առնուեն աւելի նպատակադրմամբ նախապատրաստութիւն տալու այդ ուսումնարանների ուսուցիչներին:

«Правительственный Вѣстникъ» լրագրի № 72-ի մէջ մարտի 30-ից տպուած է. «Պետերբուրգի բժշկական իրական ինստիտուտում արդէն ներկայ տարուայ փետրուարի վերջում երևաց մի փոքր յուզմունք ունկնդրուհիների միջև, որին առիթ էր տուել այն կանոնների նախագծի յայտարարութիւնը, որը որոշում է փոխադրական քննութիւնների կարգը ինստիտուտում: Այդ յուզմունքը աւելի ևս սաստկանալով՝ այն տեղը հասաւ, որ մարտի 10-ին, ժամ 5 կէսօրից յետոյ, կազմուեց անատոմիական աուդիտորիայում մօտ վեց հարիւր ունկնդրուհիների մի ապօրինի ժողով: Ինստիտուտի դիրեկտորի, և ապա ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի յորդորները աջողութիւն չ'ունեցան, և ժողովը շարունակուեց երեք ժամ: Ի նկատի ունենալով ունկնդրուհիների նշանաւոր թւի յամատուութիւնը, որոնք հաւաքուել էին բողոքելու նպատակով այն կանոնների գործադրութեան դէմ, որ մշակել էր ինստիտուտի խորհուրդը և ղեռ մարտի 3-ին հաստատել էր ժովովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, բոլոր դիտական և դասատուական զբաղմունքները մարտի 11-ից դադարեցրուեցին մինչև առանձին կարգադրութիւն: Ժողովին մասնակցող նկատուածները ենթարկուեցին պրոֆեսսորական կարգապահական դատին: Գործը քննելուց յետոյ դատարանը պատժի ենթարկեց 345 ունկնդրուհիների, որոնցից 28-ը դատաւարատուեցին դանազան պատիժների՝ նկատողութիւնից բարձր, բայց որոնք չեն հասնում ինստիտուտից արձակուելու աստիճանին, իսկ մնա-

ցած 317-ը—նկատողութեան: Աւելի յանցաւոր ճանաչուած 28 ունկնդրուհիներին ապա կանչեց ինստիտուտի դիրեկտորը պրոֆեսորական դատարանի դատավճիռները լսելու համար. սակայն վերոյիշեալ կատեգորիայի 28 ունկնդրուհիները դիրեկտորի առջարկութեանը չ'ենթարկուեցին: Ժողովրդական լուսաւորութեան միջնատրութեան կառավարիչը ունկնդրուհիներին այդպիսի վարմունքը համարելով ոչ միայն նոր, այն եւ կարգապահութեան դիտաւորեալ խախտումն, այլ և դեմոնստրատիւ արհամարհանք դէպի պրոֆեսորական դատարանը, նոյնպէս և չկամութիւն սրանից յետոյ եւ ենթարկուելու օրինական կարգին, հարկաւոր համարեց մասամբ հեռացնել ինստիտուտից, մասամբ արձակել այնտեղից վերոյիշեալ 28 ունկնդրուհիներին: Մարտի 27-ին պարապմունքները ինստիտուտում վերսկըսուեցին:

Պետերբուրգի համալսարանում կարգը խախտուած էր մարտի 18-ին, թէպէտ և պարապմունքները այդ օրը առհասարակ ընթանում էին անընդհատ: Վերոյիշեալ թիւն ուսանողներին մի խումբ, թւով մինչև 500 մարդ (Պետերբուրգի համալսարանի ուսանողների ընդհանուր թիւը մօտ 4000 է), ակներև առաջուց խմբուած, ցերեկուայ մօտ 12 ժամին մտաւ գլխաւոր դռների միջով և արագութեամբ լցնելով սանդուխքի տափարակը՝ կազմեց ապօրինի ժողով, որը տեսչութեան պաշտօնեաների պահանջներին՝ ցրուել—չ'ենթարկուեց. Դրանից յետոյ եւ կած համալսարանի բէկտորը և ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն իդուր աշխատում էին վերականգնել կարգը. ներանց յորդորներն ընդունուեցին չափազանց կոպիտ և անքաղաքավարի բողոքներով: Երկու ժամ շարունակուող ժողովի մասնակցողների դատողութեան առարկաներն էին այն անկարգութիւնները, որոնք տեղի ունեցան մի քանի օր դրանից առաջ իգական բժշկական ինստիտուտում, նոյնպէս և ակադեմիական կեանքին կատարելապէս խորթ հարցեր: Այդ պատճառով 68 անձերի մասին, որոնց ներկայութեան վերաբերութեամբ ժողովին ցուցմունքներ կային, պրոֆեսորական կարգապահական դատարանում պատշաճաւոր քննութիւն նշանակուեց, իսկ գործի դատաստանական քննութեան կանոնաւոր ընթացքը ապահովելու համար, նոյնպէս և մարտի 18-ին ուսանողների անկարգութիւններին չը մասնակցողներին պաշտպանելու համար ազիտատորների ազդեցութիւնից, որոնք հետեւեալ օրերը ամեն ջանք գործ կը դնէին նոր ապօրինի ժողովներ կազմելու համար, պարապմունքները համալսարանում ժամանակաւորապէս դադարեցրուեցին այնպէս, ինչպէս այդ տեղի ունե-

ցաւ իրական բժշկական ինստիտուտում մարտի 10-ի ժողովից յետոյ: Պետերբուրգի համալսարանի կարգապահ դատարանը քննելով մի ամբողջ շարք նիստերում վերոյիշեալ 68 ուսանողների գործը և լսելով վկաների ցուցմունքները, նոյնպէս և այն մեղադրուողների բացատրութիւնները, որոնք ներկայացան դատարանին, որոշեց. 4 անձանց վերաբերմամբ գործը դադարեցնել՝ հիւանդութեան կամ իր ժամանակին դատարան կանչելու ծանուցագիրը չը յանձնուելու պատճառով. 4 ուսանողներին ժողովին մասնակցելու մեղադրանքից արդարացնել, իսկ մնացած 60 հոգուն մեղաւոր ճանաչել այդ յանցանքի մէջ: Վերջինների թւից, աչքի առաջ ունենալով նրանց մեղաւորութեան աստիճանը, նրանց բացատրութիւնների անկեղծութիւնը դատարանում, նոյնպէս և ուրիշ հանգամանքներ, դատարանը դատապարտեց 14 անձանց Պետերբուրգի համալսարանից հեռացրելուն առմիշտ, բայց առանց զրկելու նրանց ուրիշ բարձրագոյն դպրոցները մտնելու իրաւունքից՝ համաձայն պատիժների կանոններին վերաբերեալ 7-րդ պարագրաֆին, 21 անձանց դատապարտեց այդ համալսարանից արձակելուն, այն է՝ 7 հոգուն մինչև 1903 թւի օգոստոսի 15-ը, 7 անձանց բարոյական պախարակման և ազատ ունկնդիրների կարգը փոխադրելուն, 4 հոգու ազատ ունկնդիրների կարգը փոխադրելուն, 12 անձանց յանդիմանութեան և 2 անձի՝ նկատողութեան: Այդ դատաւճիռը, ուսումնարանական չրջանի հոգաբարձուի կողմից հաստատուելուց յետոյ ի կատար է ածուած, և մարտի 28-ից նորից բացուած են համալսարանի դրադարանը, դիւանատունը և մի քանի լաբորատորիաներ, նոյնպէս և սենեակները դիտական ընկերութիւնների համար: Ի նկատի ունենալով զատկական արձակուրդների մերձաւորութիւնը, որոնք այս տարի սկսուած են մարտի 30-ին, գասախօսութիւնների ընթերցումը չէ վերսկսուած պարապմունքների վերոյիշեալ ընդմիջումից յետոյ, բայց քննութիւնները կը կատարուեն համաձայն հաստատուած և իր ժամանակ յայտարարուած ցուցակի:

Վերջին տարիների ընթացքում, երբ համալսարանական կեանքի բնական ընթացքը ենթարկուած էր յաճախակի խախտումների, ուսումնարանական վարչութիւնը և վարչական իշխանութիւնները ուշադրութիւն դարձրին այն բանի վրայ, որ Պետերբուրգի կայսերական համալսարանի չքաւոր ուսանողներին օդնող ընկերութեան վարչութեան տակ գտնուող ուսանողական ճաշարանը մի այնպիսի տեղ է, ուր ուսանող երիտասարդութիւնից ամենից աւելի անհանգիստ անձինք հաւաքուած են քննելու համար այսպէս անուանուած ուսանողական

գործադուլների, օբստրուկցիաների և այլն կազմակերպութեան հարցերը, որի պատճառով այդ ճաշարանը ենթարկւում էր փակման: Ներկայումս ներքին գործերի մինիստրութեան տրամադրութեան տակ գտնուող տեղեկութիւններով կատարելապէս ճիշդ ստուգուած է, որ ինչպէս 1899, 1900 և 1901 թւերին, նոյնպէս և 1902 և 1903 թւերին վերոյիշեալ ճաշարանում բացի խմորովին արգելուած երգեր երգելով կարգը խախտելուց, տեղի ունէին երիտասարդութեան առանձին խմբակների ժողովներ՝ քննելու համար ոչ միայն անկարգութիւններ կազմակերպելու հարցերը համալսարանի պատերի մէջ, այլ և փողոցային ցոյցեր սարքել և այլն: Այդ ճաշարանում, չը նայելով այն բանին, որ նրա կանոններով իրաւունք չ'ունեն այցելել ճաշարանը այնպիսի անձինք, որոնք չեն պատկանում Պետերբուրգի համալսարանի ուսանողական կազմին, անարգել գալիս էին ուսանողական շրջանին օտար մարդիկ: Այդ ճաշարանում նոյնպէս կասկածելի անձանց միջև տեղի էին ունենում տեսակցութիւններ իրանց յանցաւոր գործունէութեան առարկաների առիթով: Նա վերջապէս ծառայում էր որպէս մի տեղ, ուր համարեա աշխարայ տարածւում էին և մինչև անգամ բարձր կարգացւում էին արգելուած հրատարակութիւնները: Ներկայ մարտի 18-ին համալսարանում կայացած ժողովը, ինչպէս գործը քննելու ժամանակ պարզուեց, առաջուց կազմակերպուած էր, և նրան մասնակցողների մեծամասնութիւնը ժողովին եկաւ անմիջապէս ուսանողական ճաշարանից: Այդպիսով վերոյիշեալ ժողովի սարքելը վճռուած էր նախընթաց ժողովի մէջ ճաշարանում: Վերոյիշեալի հիման վրայ, նոյնպէս և ի նկատի առնելով այն, որ վերև նկարագրուած ոչ ցանկալի երևոյթներով, որոնք տեղի էին ունենում առաջուց ուսանողական ճաշարանում, բաւական ապացուցւում է Պետերբուրգի կայսերական համալսարանի չքաւոր ուսանողներին օգնող ընկերութեան կատարեալ անգործութիւնը ապահովելու համար կարգը ընկերութեան հսկողութեան տակ գտնուող ուսանողական ճաշարանում, վերջինս ներքին գործերի մինիստրի և ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կառավարչի համաձայնութեամբ փակուած է»:

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը կամենալով նպաստել երոպական նոր լեզուների—ֆրանսերէնի, գերմաներէնի և անգլիերէնի—առաջագիմութեան գործին միջնակարգ դպրոցներում, առաջարկել է ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուներին կարգադրել, որ աշակերտները պա-

բաղեն այդ լեզուներով նաև այն ժամանակ, երբ ազատ են միև դասերից: Պարապմունքները այդ ազատ ժամերին չը պէտք է լինեն պարտաւորական, այլ կամաւոր. չը պէտք է գործածուեն դասագրքեր կամ այլ գրաւոր աշխատանքներ. դաստուռ սւտուցիչը պէտք է աշխատի զբաղեցնել աշակերտներին նոր լեզուների գործնական ուսումնասիրութեամբ՝ խօսակցելով նրանց հետ կարգացած զանազան գրքերի բովանդակութեան մասին: Նոր լեզուների այս կամաւոր պարապմունքները կը մտցնուեն միջնակարգ դպրոցներում 1903—04 ուսումնական տարուայ սկզբից: Նրանց կը մասնակցեն բարձր դասարանների աշակերտները՝ սկսած 4-րորդ դասարանի աշակերտներից, իւրաքանչիւր աշակերտ, իբրև վարձատրութիւն պարապող ուսուցչին, կը վճարէ 20 կոպէկ իւրաքանչիւր ժամի համար:

«Кавказъ» լրագրի պաշտօնական բաժնում տպագրուած է հետեւեալը. «Սե-ծովեան նահանգի Սոչի աւանում մարտի 17 դիշերը բանտի չինութեան մէջ մեռաւ «3-я Рота» գիւղի բնակիչ Սվինոստրիգին, որ ձերբակալուած էր նախընթաց օրը հարբած դրութեան մէջ: Գաւառամասի գլխաւորը և չրջանային բժիշկը քննեցին դիակը, և բժիշկը գտաւ, որ կալանաւորուածը մեռել է հարբեցութիւնից: Մօտ 12 ժամին մօտ 100 մարդուց բաղկացած ամբոխը (որոնց թւում և շատ հարբածներ) կանգնեցըրեց Սվինոստրիգինի դիակը, որ տանում էին բանտից չրջանային բժիշկի կարգադրութեամբ անդամահատելու: Ամբոխը յայտնեց Սոչիի չրջանի կառավարչին, որ շտապել էր այդտեղ, թէ երկիւղ է կրում, որ Սվինոստրիգինի թաղումն առանց անդամահատութեան կատարուի, որովհետև վերջինը սպանուած է ոստիկանների ձեռքով բանտի չինութեան մէջ: Չը նայելով կառավարչի համոզեցուցիչ խօսքերին և բացատրութիւններին, թէ թաղումը չէ կարող տեղի ունենալ առանց անդամահատութեան, ամբոխը դիմեց գէպի բանտ, ծեծեց ոստիկաններին, քարերով ջարդեց բանտի չինութեան թոյլ փականքներն ու դռները և ազատեց բոլոր կալանաւորներին: Ամբոխի միջից գցուած մի քար դիպաւ չրջանի կառավարչի ձեռին, միւսը Փոթիի գնդի մի սորուչիկի պարանոցին, իսկ մի ոստիկան սաստիկ ծեծուեց: Վրայ հասած զօրախումբը ցրեց ամբոխին: Բանտի մէջ եղած կալանաւորներից փախան միայն 8 հոգի ոչ նշանաւոր յանցաւորներից: Բժիշկների ձեռքով Սվինոստրիգինի մարմինը անդամա-

հատկուց երևաց, որ նրա մահը առաջացել է այն ծեծից, որ նրան ենթարկել են ձերբակալելու ժամանակ, իսկ արևոհից թունաւորման հետքեր չը գտնուեցին: Յանցաւոր ոստիկանները կ'ենթարկուեն դատի. իսկ ինչ վերաբերում է դաւառամասի գլխաւորին, որի իշխանութեան տակ գտնուում է բանտը, ինչպէս նաև Սվինոստրիգինի դիակը քննող չըջանային բժշկի յանցաւորութեան աստիճանին, այդ բանը կ'որոշուի այն դատական քննութիւնից յետոյ, որ կատարուում է այժմ Եկատերինոգարի նահանգական դատարանի պրոկուրորի անձնակազմի մասնակցութեամբ. իսկ մինչ այդ ժամանակ՝ յիշուած պաշտօնատար անձինք հետաքրքուած են իրանց պաշտօններից: Պատասխանատուութեան կ'ենթարկուեն նաև այն յանցաւորներն ամբոխի միջից, որոնք թոյլ են տուել իրանց անկարգութիւնները գործել և ինքնակամ կարգադրութիւններ անել»:

Մարտի 26-ին Վեհափառ Կաթողիկոսը այցելել է պ. Ա. Մանթաշեանին և մեծարուել այդ նշանաւոր հայ հարուստի տանը: Տանտէրը իր բարձր Հիւրին յայտնել է, թէ իր վրայ է յանձն առնում էջմիածնի տաճարի վերաշինութեան ամբողջ ծախքը, որ մօտ 150 հազար ռուբլի է հաշուում:

Լրագրներում տպուած էր, որ նոյն հարուստը խոստացել է Կովկասի պոլիտեխնիկայի համար 900 հազար ռուբլի:

Ապրիլի 14-ին կայացաւ Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդարանի (գումա) առաջին նիստը նախագահութեամբ նոր քաղաքագլուխ իշխան Ն. Վ. Արզումանիկից—Դուգորուկովի: Այդ նիստում քաղաքագլուխը յայտնեց մի այլ հայ հարուստի՝ Միքայէլ Արամեանցի նուիրատութեան մասին. Արամեանցը նուիրում է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան 100 հազար ռուբլի այն պայմանով, որ այդ գումարով քաղաքային հիւանդանոց բացուի:

Թիֆլիսի քաղաքային ուսարախան իր նիստերից մէկում քննելով Մ. Արամեանի նուիրած 100,000 ռուբլու գործադրութեան հարցը, որոշեց.— 1) Արամեանի նուիրած 100,000 ռուբլին, որից 25,000 ռուբլի արդէն ստացուած է, ընդունել և յանձնել Թիֆլիսի հասարակական ինքնավարութեան կարգադրութեանը. 2) այդ նուէրը յատկացնել հիւանդանոցի շինութեան գործին, համաձայն նուիրատուի ցանկութեան, առայժմ բաց թողնելով այն հարցերը, թէ հիւանդանոցը որպիսի հիւանդների համար պէտք է լինի և որքան մահճակալ պէտք է գետեղէ իր մէջ, մինչև որ քաղաքային սանիտարական-բժշկական խորհուրդը:

Ապրիլ, 1903.

ներկայացնէ դումային իր դիտողութիւններն այդ մասին. 3) այս դումարով շինուելիք հիւանդանոցը անուանել Մ. Արամեանի անունով և կախել նրա պատկերը հիւանդանոցի դահլիճներից մէկում. 4) ընտրել մի պատգամաւորութիւն, որ բաղկացած լինի ուսարավայի ամբողջ կազմից և 5 ձայնաւորներից, որը քաղաքագլխի առաջնորդութեամբ ներկայանայ նուիրատու Արամեանին՝ շնորհակալութիւն յայտնելու նրան թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան կողմից այն առատաձեւն նուիրատուութեան համար, որ միջոց է տալիս քաղաքին հիւանդների բժշկութեան գործը դնելու աւելի ամուր հիմքերի վրայ: Հիգլաբթի, ապրիլի 17-ին, այդ հարցը քննուեց և քաղաքային բժշկակական-սանիտարական խորհրդում, որ որոշեց Արամեանի նուիրած գումարով շինել հիւանդանոց բացառապէս ներքին հիւանդութիւններ ունեցողների համար:

«Правительственный Вѣстникъ»-ում տպագրուած է. «Ապրիլի 6-ին և 7-ին Քիշինեւում տեղական հրէական ազգաբնակչութիւնը ենթարկուեց մի խումբ բանուորների յարձակման: Անկարգութիւնները սկսուեցին հրէաների խանութները և բնակարանները կողոպտելով և արագութեամբ ընդհանուր անկարգութիւնների բնաւորութիւն ստացան: Չը նայելով ոստիկանութեան, ապա նաև օգնութեան կանչուած զօրամասերի ջանքերին, քաղաքի մէջ ցրուած խռովարարները կոտորատում էին հրէաների բնակարանների ապակիները (պատահաբար ջարդուեցին նաև մի քանի քրիստոնեաների տների ապակիներ) և ոչնչացրնում ու կողոպտում էին նրանց գոյքը: Հետևեալ օրը վերսկսուած անկարգութիւնները, ուղղած կրկին հրէաների դէմ, չը նայելով զօրքերի ներկայութեան՝ սպառնական բնաւորութիւն ստացան, — տեղի ունեցան մի քանի խռոը կոիւններ, որոնց ժամանակ գործ էին դրւում ոչ միայն քարեր ու փայտեր, այլ նաև երկաթէ նիզեր և ատրճանակներ: Հետևանքն այն եղաւ, որ սպանուեցին 25 մարդ, մօտ 75 հոգի լուրջ և մօտ 200 հոգի թեթև վէրքեր ստացան: Ներքին գործերի մինիստրի կարգադրութեամբ Քիշինեւ քաղաքը և նրա զաւտը յայտարարուած են որպէս տեղեր, որ գտնւում են սաստկացրած պաշտպանութեան տակ»:

Ապրիլի 16-ին տպուած է հետևեալ Բարձրագոյն Ուկազը. «Աւելի քան կէս դար առաջ, Մեր նախապապ Կայսր Նիկոլայ I-ի թագաւորութեան ժամանակ, հրատարակուած էր 1845 թւին քէեական և ուղղիչ պատիժների օրէնագիրը, որի հրատա-

րակութիւնից առաջ տեղի ունեցան երկարատև օրէնսդրական աշխատանքներ: Մեր Պապ Կայսր Ալէքսանդր II-ի թագաւորութեան ժամանակ տեղի ունեցած արմատական վերանորոգութիւնները թարմացրին Ռուսաստանի պետական կենցաղի ամբողջ կազմը. այդ վերանորոգութիւնների ազդեցութեան տակ փոխուած պայմանները անհրաժեշտ դարձրին համապատասխան դարձնել նրանց հետ քրէական օրէնքները. այդ գործը, որ սկսուեց Կայսր Ալէքսանդր II-ի Արքայական նախացուցմունքների, Մեր անմոռանալի Յնող Կայսր Ալէքսանդր III-ի ինքնակալ կամքի համեմատ, յանձնուած էր մի առանձին յանձնաժողովի, որին հրամայուած էր գծագրել ծրագիր: Մենք չէինք դադարում հոգ տանելուց աւարտելու առաջնակարգ պետական նշանակութեւն ունեցող այդ աշխատանքը. այդ նկատումներով, յանձնաժողովի ընդարձակ աշխատանքները աւարտելուց յետոյ, Մենք հրամայեցինք պատժական օրէնսդրութեան նրա մշակած նախագիծը վարչութիւնների եզրակացութիւնների հետ միասին նշմարելի քննութեան նախ Պետական Խորհրդին կից առանձին խորհրդակցութեան մէջ, և ապա նրա միացեալ ղեկարտամանդների առանձին ատեանում և նրա ընդհանուր ժողովի մէջ: Բարուրը համարելով հաստատել այդ կարգով կազմուած և քննուած քրէական կանոնադրութիւնը և ուղարկելով դա Կառավարչական Սենատը, հրամայում ենք պատշաճաւոր կարգադրութիւններ անել դրա հրատարակութեան համար և ապա գործադրել այն ժամանակամիջոցին, որ Մենք առանձնապէս դրա համար կը նշանակենք: Յուսալով, որ նոր քրէական օրէնքը, համակերպուած պետական և հասարակական կենցաղի ժամանակակից պայմաններին, կը նպաստէ քրէական դատավարութեան աջող կատարմանը, Մենք հաստատ հաւատ ունենք, որ այդ օրէնքը, բաժանելով արդելուածի և թոյլատրուածի չըջանը և գիմադրելով յանցաւոր փորձերին, կը ծառայէ քաղաքացիական կարգի խիստ պաշտպանութեանը և ժողովրդի մէջ օրինականութեան զգացմունքի ամրանալուն, որը պէտք է մշտական ղեկավարը լինի իւրաքանչիւրի համար՝ որպէս առանձին իր անձնական գործունէութեան չըջանում, նոյնպէս և դատակարգերի և հասարակութիւնների միացեալ կազմի մէջ»։— Իսկականի վրայ Նորին Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրուած է. «Նիկողայ»։—

Յարսկոյէ-Սելոում, 1903 թւի մարտի 22-ին: